

Thực trạng sử dụng và bảo vệ tài nguyên nước ở nông thôn

○ NGUYỄN CHÍ

Ở nước ta có đến 80% dân số là nông dân và nhu cầu sử dụng nước cho sản xuất nông nghiệp chiếm tỷ lệ lớn nhất trong các nhu cầu sử dụng nước. Nhu cầu nước tưới năm 2000 là 76,6 tỷ m³, chiếm 84% tổng nhu cầu sử dụng nước của toàn quốc và sẽ còn tiếp tục gia tăng khi mục tiêu đảm bảo tưới của chúng ta đến năm 2010 là 12 triệu ha tương ứng với lượng nước sử dụng khoảng 88,8m³.

Phải nói rằng sự phát triển kinh tế theo hướng công nghiệp hóa, hiện đại hóa, đã tạo nên sự chuyển đổi mạnh mẽ cả về cơ cấu kinh tế cũng như quá trình đô thị hoá khu vực nông thôn, tạo nên những sắc thái mới, động lực mới rất đáng khích lệ... nhưng cũng đặt những thách thức mới trong sử dụng và bảo vệ tài nguyên nước.

Không thể phủ nhận quá trình đô thị hóa nông thôn đã cải thiện đáng kể điều kiện ăn ở, giao thông và các dịch vụ công cộng, đã nâng cao đáng kể mức sống của người dân, song quá trình đó cũng làm tăng nhu cầu nước phục vụ sinh hoạt cũng như làm tăng lượng nước thải xả vào nguồn nước. Cũng phải nói rằng ở khu vực nông thôn, chưa có đủ điều kiện để xây dựng và hoàn chỉnh cơ sở hạ tầng

trong khi tỷ lệ hố xí hợp vệ sinh còn thấp (chỉ mới đạt khoảng 30%), nhiều gia đình có kiểu nhà vệ sinh dội nước và cho nước thải ngấm trực tiếp xuống đất... khi đó hồ ao, sông ngòi, kênh rạch trở thành nơi chứa nước thải, gây ô nhiễm nghiêm trọng nguồn nước mặt và nhiễm khuẩn cả nước ngầm tầng nông và đây là một trong những nguyên nhân gây nên các dịch tả, lỵ, thương hàn. Theo thống kê của các cơ quan chức năng, hàng năm các bệnh dịch này giảm tới 35% tiềm năng sức lao động và tiêu tốn một khoản không nhỏ cho chi phí phòng chống dịch.

Có một thực tế là một số vùng nông thôn mới đã hình thành ngay ở những vùng rừng nguyên sinh, vùng đồi núi, vùng đầm lầy, vùng đất cát ven biển và hải đảo... đã làm mất dần rừng phòng hộ đầu nguồn gây ô nhiễm nguồn nước và gây những tác động xấu cho môi trường nước như lũ lụt, hạn hán...

Ngành chăn nuôi tập trung theo quy mô công nghiệp kể cả chăn nuôi gia súc và thủy hải sản cũng dẫn tới tình trạng tương tự thậm chí còn nguy hại hơn khi dư lượng thuốc kích thích tăng trưởng, bảo quản thức ăn,... được hoà tan và xả vào nguồn nước.

Việc lạm dụng phân bón (kể cả phân hữu cơ và phân hoá học) thuốc kích thích tăng trưởng, thuốc trừ sâu, diệt cỏ trong nông nghiệp; việc chế biến nông, lâm, thủy, hải sản tập trung cũng xả vào nguồn nước một lượng không nhỏ hoá chất độc hại làm suy giảm chất lượng nguồn nước kể cả nước mặt và nước ngầm.

Việc khai nước dưới đất phục vụ sinh hoạt, chăn nuôi, trồng trọt một cách bừa bãi, không theo qui hoạch, thiếu quản lý chặt chẽ đã dẫn tới việc hạ thấp mức nước ngầm thậm chí làm suy giảm cả về số lượng và chất lượng nguồn nước ngầm tới mức khó hồi phục đã xảy ra ở một số địa phương.

Việc khoan giếng lấy nước ngầm không đúng quy trình kỹ thuật, không chèn lấp khi sử dụng là nguyên nhân dẫn tới hiện tượng ô nhiễm xuyên tầng làm giảm chất lượng các nguồn nước ngầm rất có giá trị ở tầng sâu. Khai thác nước ngầm với quy mô lớn gây nên sự sụt lún đất làm hư hỏng các công trình xây dựng và ở một số địa phương có thể làm trầm trọng thêm mức độ ngập lụt là vấn đề phải được quan tâm đúng mức, đặc biệt là với các tỉnh ở Đồng bằng Sông Cửu Long nơi có địa hình tương đối bằng phẳng và có cao trình mặt đất thấp.

Thực tế còn cho thấy: có một số địa phương do không tính toán đến khả năng của nguồn nước tự nhiên mà vẫn chuyển đổi cơ cấu cây trồng với quy mô quá lớn dẫn tới tình trạng

(Xem tiếp trang 45)

Nội có tỷ lệ mắc bệnh mạn tính về tai mũi họng cao gấp đôi số người sống ở đây dưới 3 năm. Đối với những bệnh cấp tính như cảm cúm, người sống trên 10 năm mắc bệnh chiếm tới 11,5%, sống dưới 3 năm là 6,8%. Xu hướng tuổi càng cao thì tỷ lệ càng cao.

Tình trạng bệnh tật ảnh hưởng từ ô nhiễm không khí kéo theo hàng loạt các tác hại về tâm lý, công việc và làm ảnh hưởng nghiêm trọng đến kinh tế và tính mạng. Trong nghiên cứu của Sở Y tế Hà Nội, đa số bệnh nhân được hỏi sau khi nghỉ ốm để điều trị bệnh hoặc chăm sóc người bệnh thì ảnh hưởng khoảng 20% thu nhập và suy giảm sức khoẻ khoảng 20% so với trước khi bị bệnh.

Chưa tìm được thuốc đặc trị!

Trong nhiều năm qua, Hà Nội đã triển khai nhiều biện pháp tích cực khắc phục tình trạng ô nhiễm như không đầu tư mở rộng các khu công nghiệp cũ mà khuyến khích đổi mới công nghệ sản xuất, di chuyển các cơ sở gây ô nhiễm ra khỏi nội thành; đầu tư xây dựng các ngành sản xuất sạch, thân thiện môi trường; quy hoạch mở rộng một số tuyến đường, nút giao thông và triển khai một số dự án hợp tác quốc tế để nâng cao hiểu biết cho người sử dụng phương tiện giao thông như lái xe cho thân thiện môi trường, bảo dưỡng và sử dụng nhiên liệu sạch, lộ trình loại bỏ ô tô, xe máy cũ... Tuy nhiên, những biện pháp này cũng chỉ như giải pháp tình thế cho một số điểm nóng có nguy cơ gây ô nhiễm cao, chưa có tác dụng mạnh làm chuyển hoá những tiêu cực từ ô nhiễm không khí gây ra.

Theo ông Đặng Dương Bình, tiêu chuẩn quy hoạch đô thị trên thế giới giao thông, phải chiếm 30 đến 50% diện tích sử dụng chung cho đô thị, nhưng ở nước ta con số này mới chỉ chiếm khoảng 3,5 - 4% dành cho giao thông vận tải. Trong khi đó, chất lượng đường xấu, lòng đường hẹp còn chiếm tỷ lệ cao (chiều rộng lòng đường Hà Nội chỉ bằng 1/4 diện tích lòng đường Châu Âu). Hệ thống dịch vụ giao thông công cộng chưa đáp ứng yêu cầu đi lại cũng như giá cả cho người sử dụng dịch vụ thì việc khắc phục những bất cập về ô nhiễm không khí hiện nay là rất khó thực hiện.

Bên cạnh đó, ý thức chấp hành luật lệ giao thông của người dân Hà Nội còn chưa cao, tình trạng vi phạm Luật lệ giao thông, lưu hành phương tiện giao thông không đủ an toàn về tiêu chuẩn và môi trường. Cùng với đó là hệ thống cơ chế, chính sách, chế tài chưa đồng bộ và đủ mạnh làm gia tăng tình trạng ô nhiễm không khí như hiện nay. ■

Thực trạng sử dụng và bảo vệ...

(Tiếp theo trang 38)

thiếu nước, cây trồng chết hoặc không mang lại hiệu quả kinh tế như mong muốn là những bài học không nhỏ.

Một vấn đề rất đáng quan tâm liên quan đến việc sử dụng và bảo vệ tài nguyên nước ở nông thôn nước ta hiện nay đó là nước thải của các làng nghề. Các làng nghề chế biến nông sản thực phẩm, dệt lụa, thủ công mỹ nghệ, thuốc da, mạ, đúc... hàng năm cũng thải trực tiếp vào nguồn nước một lượng lớn các chất thải đủ loại từ vi khuẩn tới kim loại nặng mà không qua bất kỳ một quy trình xử lý nào.

Nhìn nhận ảnh hưởng tất yếu của quá trình CNH - HĐH khi xem xét tốc độ đô thị hoá nông thôn thấy rõ: nhiều khu đô thị mới, nhiều khu công nghiệp mới hình thành đan xen với địa bàn nông thôn. Các khu công nghiệp này xả vào nguồn nước (sông ngòi, hồ ao) một lượng chất thải rất lớn làm giảm chất lượng nguồn nước, một số nơi tình trạng ô nhiễm đã đến mức nghiêm trọng, đặc biệt là chất thải có chứa kim loại nặng, một trong những nguyên nhân gây nên bệnh ung thư.

Từ thực trạng sử dụng tài nguyên nước như trên, không thể không cảnh giác về nguy cơ cạn kiệt, suy thoái, ô nhiễm nguồn tài nguyên nước nếu như không có những biện pháp hữu hiệu

để bảo vệ nguồn tài nguyên đặc biệt quý giá này. Để bảo vệ tài nguyên nước cần thực hiện một số biện pháp sau:

Tuyên truyền rộng rãi luật Tài nguyên nước và các văn bản sau luật có liên quan đến tài nguyên nước để toàn thể cộng đồng hiểu rõ giá trị của tài nguyên nước, hiểu rằng tài nguyên nước chỉ là hữu hạn cần phải được sử dụng tiết kiệm và hiệu quả; từng bước tiến tới xã hội hoá ngành nước.

Khuyến khích trồng và bảo vệ rừng đầu nguồn, bảo vệ môi trường nước; Hướng dẫn, giám sát việc sử dụng phân bón, hoá chất, thuốc trừ sâu, diệt cỏ trong sản xuất nông nghiệp trong chăn nuôi, nuôi trồng và chế biến thủy, hải sản, nông lâm thổ sản... nhằm hạn chế tác nhân gây ô nhiễm nguồn nước.

Tăng cường công tác quản lý trong khai thác, sử dụng nước (kể cả nước mặt và nước ngầm) và xả nước thải vào nguồn nước; Quản lý tốt nước thải từ các làng nghề thông qua các đề án xử lý nước thải tập trung bằng mọi nguồn vốn có thể huy động, áp dụng tiến bộ khoa học kỹ thuật và chuyển giao công nghệ xử lý nước thải cho các hộ xả nước thải vào nguồn nước.

Kiên quyết xử lý các vi phạm về bảo vệ tài nguyên và môi trường nước. ■